

TROND HENRIKSEN

Om hundre år er allting glemt.....

Rudolf Nilsen og Arne Paasche Aasen

I år er det hundre år siden to av norsk arbeiderbevegelses store og mest kjente lyrikere ble født, nemlig Rudolf Nilsen og Arne Paasche Aasen. Begge har satt tydelige avtrykk etter seg, både i og utenfor bevegelsen, og minst den ene av dem bør også regnes med som en av Norges mest markante og nyskapende lyrikere. Da Rudolf Nilsen gikk ut av tiden så altfor ung i en alder av 28 år, hadde han bare to små diktsamlinger bak seg. Men da de kom ut viste de en forfatter med egen stemme og ansikt som ikke kunne forveksles med noe annet. Med klare tydelige trekk satte han sitt preg på norsk diktning.

Man kan kanskje si med en lånt strofe fra Thorleif Auerdahl at begge var *«poeter som våget å velge sin fane»*. Begge dikterne kom fra samme miljø, østkantens Oslo der fabrikkkrøyk og trange rom i gråtunge leiegårder var en hverdag de levde i og med. De levde i en tid da det foregikk en politisk oppvåkning og bevisstgjøring blant den klassen som var tvunget og kuert under åket av en ut-sugende herskerklasse. Begge dikterne ville fortelle verden hva de så, og hvor de mente veien videre burde gå. De traff hverandre i gymnaset på Fagerborg skole og utviklet seg videre i ungdoms-

laget til Oslo Arbeidersamfund. Av temperament var de nokså forskjellige – den ene stillferdig, tenksom, rolig og langsomt arbeidende. Den andre mer utagerende og med et meddelelsesbehov som ofte kom i veien for kvalitet og original uttrykksform.

Da Rudolf Nilsen debuterte – fire år etter Arne Paasche Aasen – kunne alle se at dette var en dikter som hadde gjort sin form så fullkommen at selv borgerskapet måtte innrømme hans begavelse – selv om han visstnok var kommunist! Så var slettes ikke tilfelle med Arne Paasche Aasen, han fikk stadig høre at det han drev med ikke var høyverdig litteratur. Han ble titt og ofte nok nedvurdert som husdikter og leilighetspoet. En rimsmed uten tyngde, uten egen identitet. Men selv om han gang på gang ble nedvurdert i forhold til Rudolf Nilsen, så kom det ingen bitterhet eller sjalusi i mellom dem. Vennskapet varte ved så lenge Rudolf Nilsen levde.

Rudolf Nilsen

Rudolf William Nilsen kom til verden i en murstensgård - og ble en gategutt! I hvert fall de første årene av sin levetid, hvis vi med betegnelsen «gategutt» ten-

ker på proletarbarn hjemmehørende på byens østkant og som har sin tumleplass i byens stenbelagte gater og bakgårder, og ikke blander sammen med det mer moderne «gatebarn» - som er en nyere betegnelse på barn som lever på gaten uten noe fast bosted, atskilt fra sine foreldre. Han fødtes den 28. februar i 1901 og vokste opp i arbeiderkvarterene på østkanten i Oslo. Hans far synes å ha vært en lite stabil og usikker familieforsørger med små, korte arbeidsopphold på forskjellige steder, og mannens drikkfeldighet og utskeielser gjorde det nokså uutholdelig for lille Rudolf og hans mor. Men noe hjemløst eller bortsatt barn, ble Rudolf Nilsen ikke. Selv om den lille kjernefamilien etter hvert gikk i oppløsning. Hans bestefar overtok omsorgen og kostet på ham en studenteksamen. Det var nok bestefarens ønske at unge Rudolf skulle studere til prest. Slik ble det nå ikke.

Han gikk sine første år på Sofienberg folkeskole, og tok eksamen artium i 1920. Han utmerket seg som en pliktoppfylgende elev og fullførte visstnok med meget gode karakterer.

Det var i gymnasiet han for alvor startet sin politiske oppvåkning. Sammen med blant annet vennene Arne Paasche Aasen og Henry Harm ble han en fryktet motstander i politiske debatter. Johan Borgen minnes i et brev til Arne Paasche Aasen, datert 20. september 1973, hvordan et slikt møte kunne arte seg:

«Eller da du og Rudolf Nilsen slo oss pappaguttene ned i støvlene i det første russekomité-møtet. All den erfaring og møteteknikk dere satt inne med fra Arbeidersamfunnet!»¹

Nettopp Arbeidersamfundet skulle spille en viss rolle i hans liv. Oppvokst i ar-

De unge nygifte på bryllupsreise til familiens hjembygd i Setskog.

beiderstrøkene var det rimelig at han kom i kontakt med arbeiderbevegelsen og derigjennom Samfundslaget – som var tilsluttet Arbeiderpartiet og Norges socialdemokratiske ungdom – hvor han ofte overvar møter, foredrag og diskusjoner. Her knyttet han også vennskapsbånd med flere av datidens intellektuelle og radikale størrelser innen arbeiderbevegelsen. Navn som kan nevnes er Kyrre Grepp og Emil Stang. Han skal blant annet ha blitt arrestert sammen med Kyrre Grepp for å ha distribuert illegal litteratur utgitt av *Den kommunistiske Internasjonale*.² Gjennom Samfundslaget kom han også med i Samfundsteatret. Sammen med Arne

Paasche Aasen og Henry Harm var han med på å skrive de årlige og meget populære nyttårsrevyene. Han bidro også med stoff til de programmene Samfundsteatret hadde ellers i året, og spilte selv med i teatret og trivdes åpenbart med det.

Det var på denne tiden at hans litterære produksjon virkelig tok av. Han ble en ivrig medarbeider i vittighetsbladet *Rebell*, hvor han nesten ukentlig hadde et humoristisk dikt på trykk. Og så andre publikasjoner har hatt glede av hans glitrende penn: *De Unges Forbund*, *1. ste Mai*, og en rekke andre aviser, tidskrifter og hefter. I årene 1923 til 1926 virker han som litteraturanmelder og journalist i *Norges Kommunistblad*. Og endelig debuterte han med diktsamlingen *På stengrunn* i desember 1925.

På stengrunn er ingen murstein av en diktsamling, kun 46 paginerte sider. Den ble utgitt på et lite forlag i Oslo, Ny Tid, og for å finansiere utgivelsen var det på omslagets bakside en annonse fra en tobakksfabrikk. Dette ble nok ikke regnet som videre fint blant tidens åndssnobber når det gjaldt en diktsamling, men var sikkert en kjærkommen inntekt for dette ukjente forlaget. Imidlertid ble diktsamlingen fort lagt merke til. I de 23 diktene som boken inneholder, besynges fattigdom og trangboddhet, støvete bygater, fyll og religiøsitet, fabrikkpiper, maskiner og radioapparater, revolusjonær idealisme og likegyldighet, humor og fortvilelse. Her finnes ikke så mye om blomster og måneskinn, havet, kjærligheten og døden. Kanskje med unntak av nettopp døden.

La oss stoppe opp et lite øyeblikk ved formen Rudolf Nilsen valgte for å bringe sitt budskap til torgs. Han skrev

i en gammel, bunden verseform med enderim og holdt seg til de gamle regler for versekunst. Man kan jo saktens lure på hvorfor denne dikteren, som viste en temmelig radikal innstilling til livet ellers, ikke valgte en mer modernistisk form i sine dikt. La oss likegodt gi ordet til dikteren selv. I et kort intervju i *Norges Kommunistblad* like etter at *På gjensyn*, hans andre diktsamling var utkommet, svarer han på et spørsmål om hvilken form han bruker:

«Jeg benytter den gamle. Ute i Europa har mange, saakalte «proletarforfattere», slaatt inn paa den ekspresjonistiske vei. Men enhver faar bruke den form som faller naturlig. Selv i lyrikk er ikke formen alltid den viktigste. Dessuten skal man skrive slik at folk forstaar det. Det er meget aa lære av de moderne former. Men efterhvert vil ogsaa formen ta farve av de sosiale brytninger som arbeiderklassen lever midt oppe i.»³

Forfatteren utpekte seg alt i sin samtid som en betydelig lyriker. Han beskrev et miljø han hadde førstehånds kjennskap til, han gjorde det med rene og enkle ord i en form som slettes ikke er revolusjonerende eller modernistisk banebrytende, men med et innhold som speilet en glød og en revolusjonær tro på arbeiderklassens kamp mot fortrykkelse og elendighet. Han erklærte seg tidlig som kommunist, han valgte side i klassekampen og han så den unge sovjetstaten som et forjettet land.

Rudolf Nilsens navn vil for alltid bli forbundet med arbeiderbevegelsen. Dette gjenspeiles både i hans livssyn og i hans gjerning. Han levde sitt liv i og med arbeiderbevegelsen, ble étt med den. Og han levde i en tid da arbeiderbevegelsen for alvor gjorde seg gjelden i norsk politikk. I årene fra 1905 til

Rudolf Nilsen på jakt etter nye litterære inspirasjonskilder i en av Paris' mange bokhandlere. Bildet er tatt i 1927.

1920 vokste medlemstallet i fagorganisasjonen til det tidoble, representasjonen fra arbeiderbevegelsen i Stortinget, som tidligere var nokså ubetydelig, ble på hele 37 mandater i 1921, fordelt på to arbeiderpartier; *Norges Socialdemokratiske Parti* og *Det norske arbeiderparti*. Arbeiderne følte seg som en mer betydningsfull klasse samtidig som de opplevde fattigdom, arbeidsløshet, bolignød og matmangel og var vitne til overflod og luksus hos «overklassen». Noe som igjen bidro til å øke klasseforskjellene og hos enkelte førte til en bevisstgjøring og radikaliserings.

Det er mot dette bakgrunnsteppet Rudolf Nilsen skrev sine flammende dikt. Det var her han fant sin muse, og det var i dette miljøet han virket og ut-

foldet sin kreativitet. Han hadde evnen til å sette ord - klare og enkle ord - på den frustrasjon og fortvilelse, den smerte og bitterhet, men også livsgleden og munterheten, som tusener av arbeidere gikk og bar på. På sitt område var han den ypperste. Også østkantens Oslo med sine kaserner og fabrikker, sine bakgårder og støvete gater fikk sin dikter i Rudolf Nilsen. Mange av hans vakreste vers vitner om en ekte og sterk kjærlighet til den grå og sotete byen østenfor elva. Og til livet som leves der. Og diktene, i sin rene og rytmiske form, hørt langt og ble husket lenge.

Hvordan så samtidens litteraturanmeldere på Rudolf Nilsens produksjon? Uten å ha gjort et altfor omfattende søk i kildene, går det an å danne seg et bilde som viser at de to samlingene han rakk å gi ut i levende live, stort sett ble meget godt mottatt. Arnulf Øverland sluttet seg tidlig til rekkene av gratulanter som ønsket den unge lyrikeren velkommen på parnasset. Redaktør Einar Skavlan i *Dagbladet* ble også begeistret og oppmerksom på Rudolf Nilsens evner. Og en kapasitet som Sigurd Hoel skriver i sin anmeldelse av *På Stengrunn*:

«De 23 dikt i «På Stengrunn» er ikke alle like gode og like betydelige. [...] Men ellers er der ikke ett likegyldig dikt i denne samling. Den er årets løfterikeste og gledeligste debut.»⁴

Men selvfølgelig var ikke alle like begeistret, og ikke overraskende er det litteraturanmelderne i den borgelige pressen som oftest har vanskelig for å la seg imponere. Kristian Elster i *Nationen* felte en streng dom over Rudolf Nilsen, og visste ikke helt om dette var dilettantisme eller virkelig poesi. Ham om det.

*Hotell »Europa«, Leningrad, septbr.
(A. Eines, Rudolf Nilsen, Joh. M. —)*

I september 1927 sto redaktøren av *Ny tid*, Albin Eines, Rudolf Nilsen og Johan Medbye, redaktør av *Akershus Arbeiderblad* i spissen for en 84 mann norsk arbeiderdelegasjon, som var invitert til Sovjetunionen for å feire revolusjonens 10-års jubileum. Her ser vi de tre delegatene på sitt hotell i Leningrad.

I 1924 giftet Rudolf Nilsen seg med Ella Quist Kristoffersen. Etter Rudolf Nilsens død er hun nok mest kjent som Ella Hval – skuespilleren. Ekteskapet hadde sikkert sine ups & downs, som i de fleste andre ekteskap. I sine mest kreative stunder var nok ikke Rudolf Nilsen noen enkel mann å leve med. Hvilken kunstner er det? I tillegg kom en til tider noe anstrengt økonomi. Ekteparet fikk ingen barn. De leide en kort periode bopel i Lørenskog – en hytte med peisestue i skogkanten. Men Rudolf Nilsen lengtet hjem. Hjem til sin elskede by. I diktet *Hjemve* fra samlingen *På stengrunn* gir han temmelig klar beskjed om hvordan det står til:

«Å, forlot jeg mitt elskede land,/mine gater med brosten og sand,/for å bo her i storskogens rand?//Men mitt hjemsted det er ikke her,/hvor de tunge, sørgmodige trær/står og tier når natten er nær.//Og da lenges jeg hjem til min by,/hvor det dages, ja dages på ny - /til dens hvite, elektriske gry.»

Slik kan det også sies. Og så flyttet de til byen.

Rudolf Nilsen – vennene kalte ham for Rulle – var ingen utpreget innestengt, innadventt eller folkesky dikter som hadde evig nok med sine poetiske vers. Tvert i mot. Han levde et sosialt liv og førte et gjestfritt hus. Og han elsket å reise. Ut over landets grenser. Besøke ukjente byer og steder, treffe nye

mennesker, lære seg nye miljøer å kjenne, hente inspirasjon og nye impulser til sin poesi og prosa. Komme til Sovjetunionen. Se sitt elskede Russland. Han skrev reportasjer og reisebrev fra sine turer, og sendte til diverse blader og aviser hjemme i Norge. Martin Nag har samlet de fleste av disse i boken *Rulle forteller*.⁵

Tirsdag 23. April 1929 nådde et sorgens budskap vårt land. Den unge dikter, og kanskje den norske arbeiderbevegelsens aller ypperste lyriker, Rudolf Nilsen, var avgått ved døden i Paris etter et kort sykeleie.

Rudolf Nilsen hadde sammen med sine gode venner doktor Magnus Holen og kunstmaler Dagfin Hermansen, vært borte fra Norge i nesten 5 måneder, på en reise i Frankrike og Spania. I Spania besøkte de Barcelona, Carthage-na, Granada og Sevilla. I et siste brev til vennen Arne Paasche Aasen, datert 10.03.1929, skriver Rudolf Nilsen at han vedlegger et dikt han håper kommer på trykk i heftet *Maidagen* – som i 1929 ble redigert av nettopp Arne Paasche Aasen, og ber samtidig tynt om et forskudd på honoraret. Ting tyder på at de tre reisekameratene ikke hadde det så fett, selv om brevet er holdt i en humoristisk tone:

«Og det haster! Vi eter bare brød og drikker vino blanco og tinto til, men det blir jo litt trivielt i lengden. Vi drømmer biff om natten. [...] Men vær så snild å sende de pengene hurtigst mulig!»⁶

Det går ikke frem av noen videre korrespondanse hvordan det gikk, men diktet *En liten sydfransk fiskerby* og med vignetter av maleren Dagfin Hermansen kom på trykk i *Maidagen* 1929. Det var

Et sorgens budskap.

Kamerat Rudolf Nilsen død i Paris.

Fra Paris kom idag det sørgelige budskap at den norske arbeiderklassens unge dikter, kamerat *Rudolf Nilsen*, er avgått ved døden etter et kort sykeleie.

Rudolf Nilsen opholdt sig i de siste måneder med stipendium delvis i Frankrike og i Spania. Han var nu på hjemreise.

På reisen fra Marseille til Paris pådro han sig spanskesyken som førte til forskjellige komplikasjoner og gjorde en bratt ende på den unge kamerats liv.

Kamerat Rudolf Nilsen blev bare 28 år gammel.

også med i samlingen *Hverdagen* – dog uten Hermansens tegninger.

På veien fra Granada til Sevilla begynte Rudolf Nilsen å føle seg dårlig. Holen forteller i et intervju med *Norges Kommunistblad*, 4. mai 1929, om Rudolf Nilsens siste levetid. Samtidig som krefte svinner hen, arbeider poeten hardt og flittig med nye dikt og reisebrev. Holen vil at de skal ta det roligere, men reisekompanjongen vil stadig videre. Da de endelig kommer frem til Sevilla blir Rudolf Nilsen for alvor syk og vil derfor påskynde reisen hjem til Norge. Holen mener imidlertid at det beste vil være å holde seg helt i ro. Han vil sågar legge ham inn på sykehus, men Rudolf Nilsen vil hjem hurtigst mulig. De blir derfor enige om å foreta hjemreisen i etapper. I Paris, morgenen den 23. april, er Rudolf Nilsen så svekket av feber og pustebesvær, at det er ingen vei utenom. Han må på sykehus. Utover dagen blir han slettet ikke bedre, og om kvelden dør han.

Rudolf Nilsen ble kremert i Paris. Det verserer to historier om hvordan hans levninger kom tilbake til hjemlandet. *Pax leksikon* har en artikkel om Rudolf Nilsen, forfattet av Yngve Finslo, der det blir hevdet at: «*Rudolf Nilsens urne ble smuglet hjem av to venner, som reiste på jernbanen.*»⁷ Denne versjonen finner jeg ingen dokumentasjon på. Derimot har Johan Faltn Bjørnsen⁸ i sin biografi over Rudolf Nilsen redegjort for hjemreisen med en litt annen konklusjon. Det var den norske legasjonen i Paris som ordnet med alle papirene for å få Nilsens aske til Norge. Etter litt om og men, ordnet det seg og asken ble forseglet i et jernskrin – et pengeskrin. Noe som visstnok frembrakte en viss

forbauselse blant de nærmeste som var møtt frem på Østbanen for å ta i mot den døde. Kanskje er det også temmelig paradoksalt; Dikteren, som i hele sitt skrivende liv uttrykte nærmest hat og forrakt mot kapitalisme og pengevesen, ble til slutt forseglet i en svartmalt pengekasse! En annen ting som heller ikke gir næring til smuglerversjonen er at avisene på den tiden ikke skriver noe som tilsier at man måtte smugle med seg Rudolf Nilsens aske. Tvert i mot er det full åpenhet om når urnen kan ventes hjem. Hvis Rudolf Nilsen hadde måttet smugles til Norge, kunne man kanskje tenke seg at en avis som *Norges Kommunistblad* ville grepet en slik skandaløs historie begjærlig?

Kun to diktsamlinger rakk han å utgi før han døde. Den tredje, *Hverdagen*, ble utgitt posthumt. Det var dette verket han arbeidet med på sin siste utlandstur. Han rakk aldri å få gjort det helt ferdig for utgivelse. Slikt skjer fra tid til annen. Av og til med slett resultat. Med Rudolf Nilsens *Hverdagen* er så ikke tilfelle. Her finnes dikt som er fullt på høyden med det beste han skrev. Med denne samlingen befester han seg i norsk lyrikk. Enkelte av disse etterlatte østkantdiktene har en ram og direkte humor som er både levende og sjarmende. Det er med rette det blir hevdet at Rudolf Nilsen hadde muligheter for det største. Det føles som en blodig urettferdighet at et slikt talent ikke fikk fortsette i mange, mange år på den veien han hadde begynt å gå. Hvor var det han egentlig skulle? Dikteren selv var taus.

Dette fotografiet er tatt i 1918-20 og viser fra venstre, foran, Martin Tranmæl, og Anna Madsen. I andre rekke fra v. Alfred Madsen, Arne Paasche Aasens foreldre, Edolf og Augusta Aasen. Helt til høyre, Ragnhild Hilt. Bak sees Arne Paasche Aasen og Christian Hilt.

Arne Paasche Aasen

Sammen med Rudolf Nilsen og Thorleif Auerdahl, en annen av de altfor tidlig døde begavelser, regnes Arne Paasche Aasen som en av norsk arbeiderbevegelses største diktere. I hvert fall innenfor bevegelsens egne rekker. Mens de to førstnevnte døde svært så unge og med en ikke altfor omfangsrik produksjon bak seg, fikk Arne Paasche Aasen lov til å fortsette sin diktergjerning i mange år. Han fødtes i Steinkjer 18. juni 1901 og døde 1. november 1978, og hadde altså i mer enn 60 år muntret, gledet og er-

gret sin samtid med sine lyriske krumspring. Hele tiden skrev han. Skrev og skrev. Hvis alt skal regnes med, og det skal det jo, publiserte han dikt, prologer, sangtekster og små humoristiske epistler over en lav sko. Det gikk unna, gitt. Over 20 diktsamlinger, pluss en uhorvelig mengde bidrag i aviser og fagblad, ved jubileer og andre anledninger, opplesninger i radio og på utallige tilstelninger landet rundt, samt diverse tekstbidrag på grammofonplater. En produktivitet egnet til å ta pusten fra de fleste.

Han var sønn av Augusta Aasen, en

sentral person i Arbeiderpartiet i begynnelsen av det forrige århundret. Hun fikk en tragisk endelikt. Hun døde i en ulykke under et flystevne i Moskva i 1920, da vingen på et styrtende fly traff henne. Men lenge før det flyttet familien fra Trøndelag og bosatte seg på Oslo østkant. Det var her Arne Paasche Aasen vokste opp, i et hjem som også var et samlingssted for mange i arbeiderbevegelsen. Han kom tidlig med i *Oslo arbeiderparti* og fulgte partiet gjennom alle omskiftninger. I motsetning til Rudolf Nilsen, som fulgte kommunistene ved partisplittelsen i 1923. Likevel kom heller ikke dette i veien for vennskapet mellom disse to markante arbeiderlyrikerne.

Arne Paasche Aasen debuterte allerede i 1921, bare 20 år gammel. Det var med diktsamlingen *Sigd og hammer* – og som tittelen mer enn antyder, er det en samling med revolusjonær appell og med sanger om så vidt forskjellige personligheter som Vladimir Uljanoff Lenin og Madonna – ikke vår tids popstjerne, men kanskje heller den hellige jomfru som leker med barnet. Hans venn Rudolf Nilsen anmeldte *Sigd og hammer* da den kom ut. Han er full av lovord over «Norges arbeidersanger» som søkte sitt publikum blant arbeiderne. Anmeldelsen sto i *Mot Dag*, 24 september 1921. Senere ble han strengere i sin bedømmelse av vennens lyriske virksomhet. Da Paasche Aasens sjette diktsamling *Den dag imorgen*, kom ut i 1927 rettet Rudolf Nilsen i *Den røde ungdom* (nr. 36, 1927) en advarende finger mot Paasche Aasens ustoppelige produksjon av prologer og leilighets-sanger. Han så vel tidlig hvor det bar, og konkluderer:

«Arne Paasche Aasen er arbeiderdikter, og vi vil gjerne at han skal være det. Det betyr ikke at han skal skrive prologer for oss, det betyr at han skal hente sitt stoff fra arbeiderklassen og gi uttrykk for dens stemninger, følelser og tanker. Men bare en tredjedel av diktene i denne samling kan efter mitt skjønn sies direkte å gjøre det.»

Harde ord fra en venn, kan hende - men det er fra sine nærmeste en ofte får høre det. Dessuten ville Rudolf Nilsen bare alt godt for sin venn og hans talent. Han mente at forfatteren ville tjene på å sette ned tempoet en smule og heller arbeide med diktene lengre, ta seg bedre tid for å finne det unike uttrykk som dekker en stemning eller tanke. Onde tunger vil kanskje hevde at det ligger en spire til misunnelse i Rudolf Nilsens formuleringer. Selv hadde han «bare» to diktsamlinger bak seg, mens den jevnaldrende Paasche Aasen hadde kommet med seks – og to av dem gitt ut i ett og samme år.

Sangen har en meget sentral plass i norsk arbeiderbevegelse. Det er få andre steder i norsk organisasjonsliv man synger så meget som nettopp i lag og foreninger knyttet til arbeiderbevegelsen. Kanskje med unntak av speiderbevegelsen, men også her har norsk arbeiderbevegelse sin variant. Arne Paasche Aasen vil for mange være forbundet med de sangene som ble sunget i forsamlingslokaler og rundt leirbål. Flere av hans dikt er tonesatt av kjente komponister, og en rekke av sangene har blitt gjengangere både i Folkets Hus og i Norsk Rikskringkasting. Jolly Kramer Johansen har satt melodi til det som for mange ble en slags «Norges andre nasjonalsang» under siste verdenskrig, nemlig *Frihetens forpost*. Sikkert like

Fra venstre Arbeiderbladets korrespondent, Håkon Meyer, den russiske diplomaten Aleksandra Kollontay og den unge debutanten Arne Paasche Aasen i Berlin på begynnelsen av 1920-tallet.

kjent og kjær er *Seiren følger våre faner*, også med musikk av Jolly Kramer Johansen. Men også utenfor arbeiderbevegelsen forbindes Arne Paasche Aasens navn med sang og sanger. Hvem husker ikke radiofantomene Kurt Foss og Reidar Bøe, som herjet slagerlistene og *Ønskekonserten* i nittenfemti-seksti årene? De seilte rett til topps på alle barometre, blant annet med *De nære ting* og *Blåveispiken*. Og da var Arne Paasche Aasen grammofonartist! – i den grad at han figurerte som opphavsmann på diverse platecovers, noe som igjen førte

til medlemskap i TONO (Norsk selskap for forvaltning av fremføringsrettigheter til musikkverk) og en innsats der for kunstneres materielle kår.

Det er noe revolusjonært forkynnende over Paasche Aasens første samlinger – noe som kanskje taper seg etter hvert som han blir mer av en husdikter for *Det norske arbeiderparti*, etter hvert som han blir mer og mer benyttet som leilighetsdikter, etter hvert som prologene kommer som perler på en snor; Et tiårsjubileum her, et femogtyveårsjubileum der. En forfatter fyller 50 år, en annen

kjempe i rørsla 60, eller 70! Siden – når Paasche Aasen føder sitt alter ego, Dorian Red, og blir fast leverandør av humoristiske skråblikk i *Arbeiderbladet*, er det ikke så mye igjen av rebellen og visjonæren. Arbeiderpartiet var i regjeringsposisjon og Arne Paasche Aasen stilte sin kreativitet til disposisjon for et parti og en bevegelse som ikke lenger var i opposisjon. Navnet Dorian Red er, som den observante og allmenndannede litteratursker vil forstå, en lett omskriving av Oscar Wildes amoralske og livsnyttende romanfigur Dorian Grey, mannen som ikke ville bli gammel. Og det er noe evigungt over disse muntre, små versene som i to-tre tiår gledet *Arbeiderbladets* lesere. Mange av versene ble senere samlet og utgitt i bokform. Det er ikke noen ubetinget økonomisk suksess eller noe glamorøst yrke å velge seg hvis en vil følge sitt kall og bli poet på heltid, derfor kom nok kronene han fikk for sine bidrag til *Arbeiderbladet* kjærkomment med når han likevel skulle forsørge seg og sin kjære kone Vaps.

Nei, det er ikke enkelt å leve av sin kunst alene i dette vårt lille land. Arne Paasche Aasen fikk altså erfare det, og arbeidet en tid som journalist i *Fremtiden* (Drammen) og redigerte blant annet *Arbeidets Jul* i en årrekke. En tid var han også knyttet til *Arbeidernes Pressekontor*. Særlig favorisert med stipend var han ikke – og skulle det slumpe til at han likevel ble tildelt ett, fikk han som oftest gjennomgå i den kulturradikale presse. I 1931 fikk han Oslo bys kunstnerstipend, noe som førte til et fryktelig rabalder. Bjørn Bjørnson skrev en artikkel med et voldsomt angrep på Arne Paasche Aasen og tildelingen av

Arne Paasche Aasen omgitt av hammerflagg på Youngstorget i 1939.

stipendet, i *Tidens Tegn*. Da de to senere møttes på Teaterkafeen spurte Paasche Aasen om Bjørnson hadde lest noen av hans dikt. Betegnende nok svarte Bjørnson: Ikke et eneste ett. Men han ville at Olaf Bull skulle hatt prisen.

Da det ble reist spørsmål om å tildele Arne Paasche Aasen Statens Kunstnerlønn en gang på 1960-tallet, mente noen (blant annet arbeiderpartiets journalist og kulturpersonlighet Aksel Zachariassen) at det våget ikke Gerhardsens regjering å la ham få – nettopp av frykt for oppstyret fra kulturradikalerne. Han fikk den heller ikke. Som et plaster på såret ble han, etter en del akkederer, tilbudt en ærespensjon fra *Samarbeidskomiteen mellom LO og DNA* i 1967, som skulle sikre ham økonomisk trygghet og gjøre det langt lettere for ham å lage dikt og sanger.

Som sagt; det virker som om Arne Paasche Aasen hadde en sareptakrukke

han bare kunne stikke hånden ned i for å hente frem en hvilken som helst sang eller prolog til et hvilket som helst formål innen arbeiderbevegelsen. Spørsmålet er om ikke denne overproduksjonen av vers gikk på bekostning av lodigheten i verkene til en absolutt talentfull rimsmed. Kanskje hadde Rudolf Nilsen rett? Og kanskje er det ikke så galt det som blir hevdet i visse kretser, nemlig at alt Arne Paasche Aasen skrev ikke holder litterære mål? Og dikteren selv er vel ikke så uenig i denne påstanden når han i et intervju med Gerd Grønvold Saue sier:

«I min ungdom skrev jeg med plakatbogstaver. Jeg ville agitere for mit livssyn. Jeg måtte slå på stortromme og tog vel lidt hårdt fat.[...]Verset i sig selv var ikke noget mål for mig, kun et redskab. Jeg ville lave en appel. Jeg ville forkynde det samme budskab som Marcus Thrane.»⁹

Appeller, ja vel – men ikke nødvendigvis kunst eller poesi.

Likevel er det enkelte av sangene og diktene som vekker interesse og er verdifulle – og de leses. Arne Paasche Aasen er forståelig og gjerne folkelig – hvis man med folkelig mener populær i visse kretser – og han hadde absolutt noe på hjertet, noe han ville meddele oss andre om. Han var fellesskapets og de nære tings dikter, og i hans dikt møter vi ikke bare forkynneren. Vi møter også den skjemtsumme spøkefulgen. Og kanskje er det i sine humoristiske vers han treffer sin nervestreng for alvor.

Nilsen og Aasen i arkivet

Både Rudolf Nilsens og Arne Paasche

Aasens navn er unektelig knyttet til norsk arbeiderbevegelse. Da er det kanskje naturlig at det finnes spor etter dem i *Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek*? Ja, si det – et søk i våre kataloger avslører ikke noe omfattende arkivmateriale som er avlevert hit, verken etter Rudolf Nilsen eller Arne Paasche Aasen. Paasche Aasen har en boks her hvor han er oppført som arkivskaper. Boksen inneholder en del korrespondanse, blant annet brev fra/til hans kone Valborg «Vaps» Paasche Aasen, Johan Falkberget og andre forfattere, manus til dikt og prologer, musikknoter med tekst, utklipp, dikt og artikler om Arne Paasche Aasen og diverse private papirer m.m. Rudolf Nilsen har derimot ingen egen innførsel som arkivskaper, ingen etterlatte papirer fra denne poeten er levert *Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek* i hans navn.

Bikuben het en håndskrevet lagsavis for *Samfundslaget, Kristiania arbeider-samfunds socialdemokratiske ungdomslag*. Den ble skrevet i årene 1917 til 1924. På den tiden var det ganske vanlig med slike håndskrevne lagsaviser i politiske foreninger og lag. Disse avisene ble ført inn med malende penn i flotte, innbundne protokoller. Innholdet vekslet mellom aktuelt stoff, debatt, dikt, vitser og små anekdoter og intern sladder med humoristisk tilsnitt. På medlemsmøtene rundt omkring var gjerne høytlesning fra lagsavisen et av høydepunktene.

I *Bikuben* finner vi spor etter Rudolf Nilsen og Arne Paasche Aasen. Og, nær sagt, selvfølgelig er det Arne Paasche Aasen av disse to som dominerer i spaltene. Rudolf Nilsen har her to dikt skrevet inn med sirlig håndskrift. Det er

Det oppsto et fruktbart samarbeid mellom Arne Paasche Aasen og komponisten Jolly Kramer Johansen. Her ser vi de to under et arrangement i forbindelse med AOFs 25-årsjubileum i 1956.

Gjendaap (nr. 11, 1920), og *Det store medium* (nr. 3, 1922). Det siste diktet er undertegnet Rulle. Begge disse diktene ble senere publisert i henholdsvis *Klasssekampen*, 9.4.1921 (*Gjendaap*) og *Rebell*, nr.11/1922 (*Det store medium*). Mens Arne Paasche Aasen har en større produksjon. Det er litt vanskelig å være altfor skråsikker på hvor mange bidrag som egentlig kom fra disse to lyrikere in spe. Dikt og annet stoff ble gjerne

signert av pseudonymer som *Saskia Smaskia*, *En bladlus*, *Schinka Rosini*, *Den haabløse*, *Bolsje-Vik*, *Napoleon Jensen* eller *En sørgende jomfru*. Og det fremgår selvfølgelig ikke hvem som skjuler seg bak disse oppfinnsomme og mer eller mindre vellykkede navneskjul. Det er også her Dorian Red for første gang dukker opp. To små fortellinger om kvinnen som den ødeleggende inntrenger i paradiset:

«Da han vaaknet fik han se en ung vakker dame ligge ved siden av sig. Hvor i hete, spurte Adam, hvor har du kommet i fra? Den unge dame rødmet og svarte paa fransk, fra et av deres ribben, min herre. Ja, jeg kan jagu mærke det, sa Adam, lommeboka mi er jo væk.»¹⁰

I 1923 hadde *Bikuben* syv års jubileum. I den forbindelse ble det skrevet en kort og humoristisk omtale av *Bikubens* fedre. En av dem som omtales er Arne Paasche Aasen:

«Dikter og lyriker, langt haar, sort slips og bred hat. Kjendt for sit meget uregelmessige liv. Levet blant annet adskillig tid i utuktig forbindelse med Internasjonalen, men er nu helbredet. Havnet tilslutt hos «Valbårg» som var den eneste av hans bekjentskapskreds som nogenlunde rimet paa «vaar».»¹¹

Så det er tydelig at Paasche Aasen hadde en temmelig sentral plass i kretsen rundt *Samfundslaget*. Det er litt mer usikkert hvilken rolle Rulle spilte her.

Av publisert materiale har biblioteket ved AAB de fleste årganger av de aviser, tidsskrifter og fagblad som trykket bidrag fra Rudolf Nilsen og Arne Paasche Aasen. Også bøker av og om forfatterne finnes her. Slik de bør finnes i alle folkebibliotek. Rudolf Nilsen og Arne Paasche Aasen skrev seg begge inn i arbeiderbevegelsens norske historie og bør derfor huskes og bevares for ettertiden. Når det gjelder Rudolf Nilsen, har han også sin soleklare plass i litteraturhistorien. Hans lys vil nok kaste en sterkere og mer glødende glans rundt seg enn hva tilfellet er med Arne Paasche Aasens. Men, for all del, begge hadde sin misjon her på jorden. Og håpet er at ingenting er glemt, selv om de hundre år er gått.

Med «lys og lett lyrikk» skal folkets hjerter og Arbeiderpartiets stemmer vinnes. I rollen som arbeiderbevegelsens spøkefugl fikk Arne Paasche Aasens alter ego Dorian Red utløp for sitt satiriske talent. Plakat fra Arbeiderpartiets valgkamp i 1953.

Noter

- 1 ARK-1031 Aasen, Arne Paasche. I Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek.
- 2 Sverre G. Ljungblad: Rudolf Nilsen – dikteren og mennesket. Internasjonalt Arbeiderforlag, Oslo 1936. S. 13-17.
- 3 Norges Kommunistblad, 14. september 1926.
- 4 Arbeiderbladet, 9. desember 1925.
- 5 Rulle forteller. Rudolf Nilsens prosa i utvalg. Forlaget Oktober, Oslo 1974.
- 6 ARK-1031 Aasen, Arne Paasche. AAB
- 7 PaxLeksikon, bind 4, Oslo 1980
- 8 Johan Faltin Bjørnsen: Rudolf Nilsen. Mennesket og dikteren. Hans livsverk og historie. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1951.

- 9 I Arbejdsmændenes og Specialarbejder-
nes Fagblad, nr. 10, 16.maj 1967. S.182 –
183.
- 10 ARK-1440 Samfundslaget, Kristiania ar-
beidersamfunds socialdemokratiske ung-
domslag. I Arbejderbevægelsens Arkiv og
Bibliotek.
- 11 ARK-1440 Samfundslaget, Kristiania
arbeidersamfunds socialdemokratis-
ke ungdomslag. I Arbejderbevægel-
sens Arkiv og Bibliotek.